

Nu var det 1923

Taxeringslagen som utförde det praktiska arbetet i fält bestod normalt av nio personer, var och en med sina bestämda uppgifter. Man gick så rakt som möjligt i terrängen avvek inte från kursen vare sig för berg eller vattendrag. Mannen till vänster är forstmästare Eyvind Frölich, Anjan. Jamtli bildarkiv.

Utdrag ur Skogshistoriska Sällskapet Årsskrift 2023 s 6-11

Trender och tankar i skogen för 100 år sedan

Det här året kom man äntligen till skott i en fråga som länge hade gnagat hos politiker och skogsmän. Den 3 maj godkände riksdagen förslaget om att "igångsätta en taxering av rikets skogstillgångar". Redan i juni gav sig sedan ett antal av den nya Riksskogstaxeringens taxeringslag ut på sina spikraka vandringar genom landet.

AV LARS KLINGSTRÖM

Ä NDA SEDAN SKOGEN VID MITTEN AV 1800-TALET stigit fram som Sveriges viktigaste råvaruresurs hade man varit orolig för att det högs för mycket. Nu skulle man skaffa sig kunskap om hur det verkligen stod till. Oron var i högsta grad befogad. I det snabbt industrialiserade Europa var behovet av virke närmast omätligt och i de norrländska skogarna fanns till synes obegränsade mängder virke. De allt talrikare sågverken vid kusten gick för högvarv.

Det första försöket att få en samlad bild av tillståndet i Sveriges skogar gjordes 1846 av kronprinsen, den blivande kungen Karl XV, som engagerade ärkebiskopen och alla landets biskopar i projektet. Det handlade om fem frågor som skulle besvaras. Biskoparna skickade i sin tur frågorna vidare till sockenprästerna – som frågade menigheten i sina församlingar. Den konstnärligt begåvade kronprinsen sammanställde sedan svaren i form av en handkolorerad karta. Om än dess syfte var gott gav den knappast mer än en summarisk bild av verkligheten.

KRONPRINSENS KARTA LUGNADE HELLER inte dem som tog del av de oroande rapporterna som duggade allt tätare. Trävaror hade vid den här tiden intagit rollen som Sveriges viktigaste näringsgren och stod för hälften av landets exportintäkter.

Okunskapen om tillståndet i Norrlands skogar var påtaglig. Samma sak gällde i Mellansverige med dess sedan århundraden hårt nyttjade kolningsskogar. Så även i södra Sverige där skogarna fortfarande till stor del utnyttjades för kreatursbete.

Det ordnade skogsbruk som Israel af Ström lärt ut vid Skogs-institutet hade visserligen resulterat i en del beräkningar, men fortfarande rådde stor skepsis över de varierande resultaten. Till exempel bedömde den inflytelserike överjägmästaren Uno Wallmo år 1905 att avverkningsnivån i Sveriges skogar låg 14 miljoner kubikmeter över tillväxten.

Sådana signaler satt fart på arbetet med att få en landsomfattande skogsinventering till stånd. År 1907 lade länsjägmästaren i Värmland fram ett förslag. Den kommission som tillsattes föreslog två år senare att ett nät av tio meter breda taxeringsbälten skulle läggas ut över landet. I dessa skulle träden mätas och markbeskaffenheten fastställas.

EFTER LIVLIGA DISKUSSIONER GENOMFÖRDES år 1911 en försökstaxering i Värmland enligt denna modell. Resultatet sågs som så gott att modellen skulle tillämpas för en kommande skogstaxering i hela landet. På grund av första världskrigets utbrott lades dock planerna på is, men finslipades under krigsåren av en grupp skogsmän med professorerna Henrik Hesselman och Tor Jonsson i spetsen.

I mars 1923 tillstyrkte så Skogshögskolan och Statens skogsför-söksanstalt "ett omedelbart igångsättande av en taxering av rikets skogstillgångar". Regeringen anslog medel och riksdagen gav sitt godkännande i en skrivelse till konungen den 3 maj 1923. Denna dag kan alltså sägas vara den dag då Riksskogstaxeringen föddes.

Fältarbetet inleddes i juni samma år med sju arbetslag i Koppar-bergs län och tolv i vardera Jönköpings och Kronobergs län. De var utrustade för att klara sin egen försörjning under långa perioder i fält längs inventeringslinjerna. Där det saknades båtar för att korsa sjöar och vattendrag skulle träd fällas och flottar byggas.

Taxeringslinjerna läggs ut. Bilden är väldigt oskarp, men möjligen kan man urskilja hur taxeringslinjerna löper diagonalt över Norrland från nordöst mot sydväst.

Bild ur Skogen - populär tidskrift 1923.

Välkommen till en grönare bank

Vi hjälper dig med investeringar, generationsskiftet och andra frågor som är viktiga för dig, din familj och ditt företag.

seb.se/skogochlantbruk

SEB

Broschyr för den
Patenterade portativa
motorsågen Arbor
 som faktiskt tillverka-
 des i ganska många
 exemplar i början av
 1920-talet. Men man
 undrar om tillverka-
 ren visste vad "por-
 tativ" var för något:
 En slagning på nätet
 ger besked om att
 det var en medeltida,
 bärbar piporgel ...

Arbetet fortsatte sedan i övriga delar av landet under de påföljande fem åren. När fältarbetet avslutades i oktober 1929 var all skogsmark i Sverige inventerad. Det tog sedan ytterligare ett par år med att sammanställa det enorma sifferunderlaget innan resultaten kunde publiceras år 1932.

I TIDNINGEN SKOGEN KUNDE MAN LÄSA en artikel om den finska motorsågen Arbor. I samband med Skogsveckan hade den demonstrerats vid Skogshögskolan, där man fällde några granar med den.

Skribenten vågar sig på en beskrivning av hur den fungerar och konstaterar att "det sågande bladet hos Arbor, till skillnad från kedjesågarna Sektor och Gerber utgöres av ett vanligt fogsvansliknande blad vars fram- och återgående rörelse åstadkommes med medelst en ledbart anfäst dragstång som excentriskt är fäst vid en skiva eller ring, vilken i sin ordning medelst ett kuggdrev efter ytterkanten drives omkring genom en vanlig luftkyld bensinmotor".

Han noterar också att den prototyp som hade presenterats några år tidigare "var en ganska tung pjäs om cirka 120 kg, en vikt som utan vidare torde ha lagt absoluta hinder i vägen för dess användning vid vanliga skogsavverkningar. Nu har denna vikt genom diverse omkonstruktioner nedbringats till 60 kg, och därmed har ju maskinen också nalkats den vikt, som kan vara tänkbar för praktisk användning."

Dock uttryckte skribenten i sin recension stor tveksamhet till Arbor. "Då fällandet av ett träd med handsåg i och för sig kräver en rätt obetydlig tid för en man, får arbetet med maskinens förflyttning och bringande i pålitlig arbetsställning ej heller kräva någon nämnvärd tid om apparaten skall bli arbetsbesparande på ekonomiskt sätt".

DEN BESLUTADE RIKSSKOGSTAXERINGEN var givetvis något som diskuterades under Skogsveckan detta år.

I sitt hälsningsanförande liknade Skogsvårdsföreningens ordförande Arvid Lindman, taxeringen med hur ett sågverk ser på sitt lager:

"Våra skogsägare måste mer allmänt börja göra bokslut över sina skogstillgångar. Årsbokslut sker genom att öka tillgången med tillväxten och minska den med den avverkade massan. Endast genom att sålunda veta vad man har, kan veta vad man är berättigad att taga av skogen. Intresset för skogsvårdande åtgärder, kulturer, torrläggningar, gallringar, försiktig-

het i avverkningar, kommer därigenom att ökas, allt till fromma för skogen själv och ej minst för skogsägarens ekonomi. Vad betydelsen av sådan kännedom om skogstillgången är för den enskilde, det är ock vetenskapen om landets skogskapital för den allmänna national-ekonomiska insikten. Det är en tillgång av ofantligt värde, som allenast kan bedömas efter en verkställd rikstaxering.”

MO OCH DOMSJÖS LEGENDARISKE CHEF FRANS KEMPE skrev följande i en artikel med rubriken ”Huru ett stadgande av skräpskogens borttagande skulle verka i Norrland”:

”På många håll i Norrland äro vi nu sysselsatta med att genom avverkning och kultur omföra våra övermogna bestånd till plantskog. När detta arbete är fullbordat antar jag, att vi för våra gran- och barrblandskogar komma att återgå till natursådd och olikåldriga bestånd.” ...”Det är alldeles som om granplantorna måste vara undertryckta i sin ungdom för att kunna förbli friska som utvuxna träd. I alla händelser vågar jag alldeles bestämt påstå, att en period av 30 å 50-årig undertryckthet i intet avseende hindrar granen att växa kraftigt när ljus kommer. Det är ju oförståndigt att hugga ned granbuskar, som komma att utvecklas till de härligste träd och vansinne blir det när det i huvudsak är ur sådana undertryckta träd som vi kunna få våra granplankor.

I en lång och rikt illustrerad artikel i tidningen Skogen - populär tidskrift propagandas för gångstigar i skogen. Livfullt beskriver författaren vedermödorna med att ta sig fram från ”sitt kvarter och arbetsplatsen” i obanad terräng. ”Präktigt grusade stigar och kavelbroar över surhålen” är vad han rekommenderar.

Nya tider föreådas

I en artikel skriven av kanadensaren

Ellwood Wilson och som översatts av jägmästaren Fritz Hallberg redogörs för vilka möjligheter som flygfotografering innebär.

”Användandet av flygmaskinen i skogsbrukets tjänst är något, som man förr varit benägen att hänföra till fantasiens område, men som icke desto mindre visat sig bliva en faktor att räkna med. Vid en kartläggning av skogsmark enligt hittills gängse metoder anses 13 000 hektar i månaden med ett lag på 8-10 tränade karlar som en synnerligen god prestation - som dock med flygmaskinens tillhjälp gott och väl kan medhinnas på en dag.”

Flygplanet är av typen S 21, som tillverkades vid Flygvapnets verkstäder i Malmslätt i början av 1920-talet. Flygvapenmuseums arkiv.

Skogs- och samemuseet - den självklara mötesplatsen

Konferera och träffas i unik och inspirerande miljö.

Besök våra skogliga och samiska utställningar!

För bokning och funderingar kontakta oss:

0950 - 379 45
skogsochsamemuseet@lycksele.se
www.skogsochsamemuseet.se

**SKOGS- OCH
SAMEMUSEET**
LYCKSELE - LAPPLAND

Varmt välkomna!

Nu var det 1923

Händelser i Sverige och världen för **hundra år** sedan

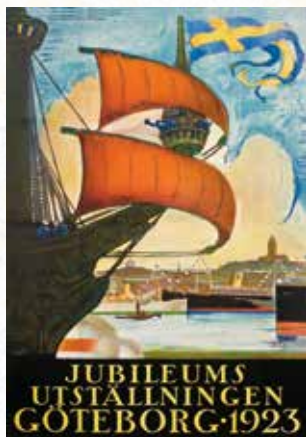
Det här året började konjunkturen äntligen att vända uppåt.

Den svenska industriproduktionen nådde åter upp till den nivå den legat på före världskrigets utbrott nio år tidigare.

AV LARS KLINGSTRÖM

Två år i efterskott

firade Göteborg sina 300 år med en praktfull utställning. Som ett led i denna begåvades staden med idag välkända platser som Götaplatsen, Konstmuseet, Svenska mässan och Liseberg. När utställningen stängde i oktober kunde man summera mer än fyra miljoner besökare, bland dem Albert Einstein.

Rekordkylig juni.

Nationellt blev det den kyligaste juni-månaden sedan åtminstone 1860. I Stockholm och Uppsala där det finns statistik sedan mitten av 1700-talet, står den också ut som den kyligaste. I norra Dalarna uppmättes minus 8 natten till den 26:e, ett ännu oöverträffat juni-rekord i Svealand.

Statens institut för rasbiologi som startats i Uppsala ett år tidigare, föreslog införande av tvångssterilisering av "mindervärdiga folkelement". Syftet var att "rädda det svenska folket från undergång och uppblandning".

Det dröjde sedan till 1934 innan riksdagen beslutade om en lag som påbjöd sterilisering av vissa sinnesslöa och sinnessjuka personer.

När lagen slutligen avskaffades 1975 hade 63 000 svenskar, merparten kvinnor, fått sin reproduktionsförmåga förstörd. Inte sällan av grumliga skäl.

I Sverige fanns nu 27 000 bilar. Antalet

olyckor ökade och skördade det här året ett fyrtiotal liv. Även olyckorna vid järnvägsövergångarna ökade.

Men SJ:s dynamiske generaldirektör, Axel Granholm, ansåg att det istället för att installera "dyra bommar var bättre att uppfostra bilisterna i trafik-kultur".

Hyperinflation i Tyskland. Efter första världskriget drabbades landet av en inflation som till slut gjorde marken värdelös.

För att komma till rätta med situationen ersattes marken i oktober med den nya valutan rentenmark. En rentenmark var värd en biljon (tusen miljarder) gamla mark. Det innebar slutet för en period som gjort många förmögna, men ännu fler utblottade.

Margit Nordin blev första kvinnan i vasaloppsspåret och samtidigt den enda i 56 år. Hon var en 26-årig sjukgymnast från Grängesberg som dagligen skidade flera mil till avsides boende patienter.

Uppmärksamheten kring hennes anmälan var stor före loppet - och ännu större efter. "Det blir något av cirkus med fruntimmer i vår enda tävling med historiskt motiv", skrev en tidning. Året därpå nekades kvinnor att delta. Inte förrän 1981 välkomnades de igen.

Stockholms nya stadshus invigs.

Efter tolv års byggande hade arkitekten Ragnar Östberg skapat den byggnad som kom att bli ikonisk och en symbol för huvudstaden. Invigningen skedde på midsommarafton, på dagen 400 år efter det Gustav Vasa tågade in i Stockholm.

Barn- och ungdomsförfattaren

Maria Gripe föddes. Trettioett år senare kom hennes första bok ut, så småningom följde ytterligare trettiofem. Med titlar och namn som *Agnes Cecilia*, *Hugo och Josefin*, *Tordyveln flyger i skymningen* och *Elvis Karlsson* skapade hon sig en evig plats i den svenska litteraturhistorien. Maria Gripe avled 2007, 84 år gammal.

Den unge forskaren

Sten Bergman kom åter efter en treårig expedition i Kamtjatka med både skeppsbrott och en 270 mil lång slädfärd. Det avskräckte honom dock inte från att ägna resten av livet åt forskningsresor, framförallt i Nya Guinea.

Sten Bergman blev med tiden en av Sveriges mest kända personer genom sina många radioföredrag, som trollband lyssnarna i mer än 40 år. Han avled 1975, 79 år gammal.

